

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 6/2020 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Rikosseuraamuslaitokselta kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikon mukaisessa asiassa. Hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset ovat kokonaisuutena perusteltuja ja viranomaisyhteistyön kehittämisen kannalta tärkeitä. Ehdotetuista muutoksista todetaan tarkemmin seuraavaa:

Vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin ehdotetut muutokset

Etsintäkuuluttaminen

Etsintäkuuluttamisesta on tarpeen säätää tarkemmin hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetuin syin tilanteessa, jossa vanki tai tutkintavanki on ilman lupaa vankilan ulkopuolella. Ehdotettu uusi vankeuslain 2 luvun 2 a §:n 2 momentti kattaa hyvin mahdolliset etsintäkuulutustilanteet ja toimivallasta myös virka-ajan ulkopuolella ehdotettu on käytännön työn kannalta toimiva. Lisäksi on perusteltua, että Rikosseuraamuslaitoksella ei ole velvollisuutta välittömästi etsintäkuuluttaa vankia, joka ei ole palannut poistumislavalta tai muulta lualta lupaehtojen mukaiseen paluuaikaan mennessä, mutta jonka voidaan riittävällä varmuudella olettaa olevan palaamassa vankilaan omatoimisesti. Lievät myöhästymiset eivät ole harvinaisia, jolloin säännönmukainen etsintäkuuluttaminen johtaisi turhaan resurssien käyttöön ja aiheuttaisi tarpeetonta työtä niin Rikosseuraamuslaitoksella kuin poliisilla.

Luettelo valvontaviranomaisista

Tällä hetkellä valtioneuvoston asetus -tasolla säädetään, että vankien ja tutkintavankien saatavilla tulee olla luettelo vankilan toimintaa valvovista viranomaisista. Hallituksen esityksen ehdotus siitä, että asiasta säädettäisiin lain tasolla on perusteltu.

Vankien käyttöön annettavien maksukorttien valvonta ja säilyttäminen

Vankeuslain 9 lukuun ehdotettu säädös maksukorttien käytön valvonnasta on tarpeellinen. Maksukortilla tapahtuvan rahaliikenteen seuraaminen on ensiarvoisen tärkeää vankeusaikaisen rikollisuuden estämisessä ja ehdotettu lainsäädäntömuutos antaa siihen paremman mahdollisuuden kuin tällä hetkellä. Valvontaoikeudella ei olisi merkittäviä vaikutuksia vankien perusoikeuksien toteutumisen kannalta hallituksen esityksessä todetusti, etenkin kun yksittäisen vangin maksukorttitietojen tarkempi tarkastelu olisi mahdollista ainoastaan rajatuissa hallituksen esityksen yleisperusteluissa kuvatuissa tilanteissa.

Maksukorttien käyttöön antamisesta ja Rikosseuraamuslaitoksen määräyksenantotoimivallasta maksukorttien säilyttämiseen liittyen vankeuslain 9 luvun 10 §:än ehdotettu muutos on erittäin perusteltu ja tarpeen, jotta suljetuissa vankiloissa on mahdollista ehkäistä maksukorttien käyttöön liittyviä väärinkäytöksiä. Maksukorttien antaminen vankien haltuun on omiaan vaarantamaan vankilaturvallisuutta merkittävällä tavalla. Maksukorttien hallussapito johtaa erittäin todennäköisesti siihen, että yhä useampi vanki joutuisi painostuksen ja uhkailun kohteeksi vankilassa. Lisäksi erilaisten taloudellisten väärinkäytösten riski kasvaa huomattavasti, jos kortit ovat vankien hallussa. Turvallisuus vaarantuu myös sitä kautta, että korttien kuljettamista ulos vankilasta on käytännössä hyvin vaikeaa valvoa. Tämä tarkoittaa sitä, että vangit saattavat esimerkiksi poistumisluvalla lähtiessään viedä mukanaan toisten vankien maksukortteja. Myös vankilan kanttiinissa asioiminen saattaisi korttien haltuun antamisen myötä johtaa tilanteisiin, joissa ostoksia yritetään tehdä muilta vangeilta peräisin olevilla korteilla. Maksukortteja on hyvin todennäköisesti mahdollista käyttää väärin myös monilla sellaisilla tavoilla, joita ei tähän mennessä ole vielä osattu edes ottaa huomioon. Tutkintavankeuslakiin tehtäisiin vastaavat muutokset.

Vankilan muun omaisuuden antaminen vangin käyttöön

Vangin omaisuuden hallussapitoon liittyvät säännökset eivät sovellu vankilan omaisuuden antamiseen vangin käyttöön. Vankilan omaisuuden antamisesta vangin käyttöön ei kuitenkaan ole tarvetta säätää muilta kuin maksukortin osalta. Käytännössä vankien käyttöön annetaan normaalin sellivarustuksen lisäksi esimerkiksi vankilan omaisuutta olevia urheilu- ja askarteluvälineitä, joiden käyttö on useimmiten sidottu päiväjärjestyksen mukaiseen

toimintaan. Vankien pidempiaikaiseen käyttöön omaan selliin annetaan esimerkiksi kitaroita ja joissakin tapauksissa myös terveydenhuoltoon liittyviä esineitä. Mikäli esineitä ei riitä kaikille, niitä on kierrätetty jonotussysteemillä. Nykytila säädösten osalta on vankiloiden käytännön toiminnan kannaltakin riittävä.

Vankiloiden tekninen valvonta

Vankeuslain 16 lukuun ehdotetut muutokset vankiloiden teknisestä valvonnasta ovat perusteltuja. Vankiloita valvotaan teknisesti varsin kattavasti, ja valvonta on välttämätöntä vankilan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi. Nykytila on teknisen valvonnan kannalta osin epäselvä, ja ehdotetut muutokset selkeyttäisivät tilannetta. Perusteluissa on huomioitu se, että Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin ei kuulu yksittäisten henkilöiden tekninen tarkkailu. Teknisen valvonnan kattavuus on hallituksen esityksessä mainituin perusteluin riittävä. Hallituksen esityksessä on huomioitu myös henkilökunnan käytössä olevien tilojen tekninen valvonta asianmukaisesti.

Lakiin henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa ehdotetut muutokset

On jossain määrin epäselvää, mitä vankilaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tietoja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain mukaiseen valvonta- ja toimintarekisteriin (7 §) voidaan kirjata, jos tieto ei täytä edellytyksiä turvallisuustietorekisteriin (8 §) kirjaamiseksi. Asiasta säätäminen on perusteltua ja hallituksen esityksessä ehdotettu selkeyttäisi tilannetta.

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 3 lukuun ehdotetaan säädettäväksi salassapitovelvollisuuden estämättä oikeudesta luovuttaa oma-aloitteisesti tietoja poliisille, pääesikunnalle, Tullille ja rajavartiolaitokselle. Esitöiden mukaan esitutkintaviranomaisille voitaisiin luovuttaa vain sellaisia tietoja, jotka Rikosseuraamuslaitoksella on voimassa olevien säännösten perusteella oikeus luovuttaa pyynnöstä muun muassa silloin, jos se on tarpeen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi. Ehdotetut muutokset ovat perusteltuja. Oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen on selkeä parannus viranomaisten väliseen yhteistyöhön. On selvää, että esitutkintaviranomainen ei voi osata pyytää tietoa, jonka olemassaolosta viranomainen ei ole tietoinen. Samoin 26 §:än ehdotettu mahdollisuus luovuttaa turvallisuustietorekisterin tietoja

17.2.2020

oma-aloitteisesti edistää osaltaan hallituksen esityksessä todettuja tavoitteita. Hallituksen esityksen perusteluissa rekisterinpitäjän tiedonanto-oikeudesta ehdotettu on järkevästi muotoiltu.

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin lisättäväksi esitetty uusi 29 a § mahdollistaisi tietojen saamisen maksukortin myöntäneeltä maksulaitokselta sekä maksun välittäjänä toimivalta maksulaitokselta valvonnan suorittamiseksi. Tämä olisi välttämättä tarpeen hallituksen esityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Laki Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen osallistuminen PTR-yhteistyöhön olisi hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla tärkeää. Ennen vuoden 2017 alusta voimaan tullutta poliisilain muutosta rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle voitiin antaa erityiset poliisivaltuudet PTR-yhteistyöhön osallistumiseksi. Lainmuutoksen myötä ja edellä kuvatun yhteistyömahdollisuuden poistumisen jälkeen oikeudellinen perusta Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin väliselle yhteistyölle on ollut käytännössä epäselvä ja puutteellinen. Hallituksen esityksessä todettu Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen osallistumisesta PTR-yksikön toimintaan silloin, jos se on tarpeen vankeusaikaisten rikosten estämiseksi tai laitosturvallisuuden ylläpitämiseksi olisi perusteltua ja parantaisi merkittävästi viranomaisten välistä yhteistyötä. Toimintaan osallistuminen tapahtuisi Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksia koskevien säännösten mukaisesti, jolloin Rikosseuraamuslaitoksen virkamies ei osallistuisi esitutkintaan. Tämä olisi perusteltua, koska Rikosseuraamuslaitos ei ole esitutkintaviranomainen.

Pääjohtaja

Arto Kujala

Lakimies

Tuomas Vesterbacka